

עירובין לז

משה שווערד

1. שערים מצויינים בהלכה

דף לז. שני לוגין שאני עתיד להפריש כו'.
כתבו התוס', דאע"ג דאיתא בגמ'
ברכות (מז:): דהכותים זהירין במעשר, זהו
דוקא לאכול לעצמן, אבל למכור לאחרים לא
מעשרי, ולא דרשי "לפני עור לא תתן
מכשול" אלא כפשטיה. [והריטב"א במס'
סוכה (כג:): הקשה, למה לנו כל זאת, אפי'
הם חשודים על לפני עור, מ"מ יש עצה,
ליתן להם כוס לשתות מיין זו, וכדאיתא
בגמ' חולין (ד.) דאם שחט הכותי, בודקים
אותו ע"י שנותנים לו לאכול כזית מן הבשר
ששחט. ותירץ דאה"נ דסגי בבדיקה, אלא
שאנו דנין כשאין פנאי לזה. [ועוד תירץ,
דאפשר דבדיקה לא מהני, ולא סמכינן
עליהו, דילמא אית להו "עשר תעשר" ולא
מוכר, "תבואת זרעך" ולא לוקח, וסבורין
שהלוקח והמוכר פטורין מן המעשר,
וכמש"כ התוס' כאן.]

2. ספר יד בנימין

ר' יהודה ור"י ור"ש אוסרין, פי' וטעם האוסרין
משום דס"ל אין ברירה.

[ונחלקו בזה הראשונים ז"ל אי התרומה לא חל
כלל מהאי טעמא דאין ברירה כיון
שעשה חלות על דבר שא"א לזרר וממילא הו'
טבל ואסור גם לכהנים, או שבאמת התרומה
חל על השני לוגין אפי' אי אין ברירה רק שא"א

לזרר אח"כ בהפרשה על מה חל וא"כ יהי'
מוחר לכהנים, ועי' לקמן עמו' ב' (בתוד"ה
אלא מעתה) שמבואר בדבריהם דלא חל כלל
התרומה, וזשם מהר"י כתבו דהתרומה חל
עיי"ש.]

והרמב"ם ז"ל צפ"ז ממעשר כתב "מי שהי'
לו מאה לוג של יין טבל טבול מה"ם
(דבטבל דרבנן קי"ל יש ברירה) ואמר שני לוגין
שאיני עתיד להפריש כו' לא יתחלל וישמה כו'
אלא יפריש ואח"כ ישמה" עכ"ל ומתבאר דס"ל
דלא חל כלל דאם הי' חל לא הי' מועיל הפרשה,
כן מביא להוכיח צמ' "שערי תבונה" צמס ס'
"כתונת פסים" ה"ל ברירה, ועיי"ש ש"י דדעת
רש"י ז"ל גיטין ע"ג (ד"ה תנא) מבואר דחל
(דלא כהתוס' שם) וכן ד' רש"י בסוגיין לקמן
וכ"כ רש"י חולין י"ד.

3. רש"י חולין דף יד/א

אוסרין - אלמא לרבי יהודה לית ליה ברירה וחייש שמא תרומה שתה:

4. תוספות מסכת עירובין דף לו עמוד א

לאיזו שירצה כהן - פי' בקונטרס אלמא אית ליה ברירה דאי לית ליה ברירה איכא למימר חטאת שהקריב לא שלה היה אלא לחברתה וקרבתה וקרבתה בעלמא פסול ואין נראה להשר דהא מוכח בריש זבחים (דף ב:): דסתמא לשמה קאי א"כ בלא ברירה אפשר להקריב לו בסתם ונראה דמוכח דאי אין ברירה איכא למימר כל קן רחל הקריב למעלה וכל קן לאה הקריב למטה והקריב עולה למטה וחטאת למעלה.

5. תוספות רי"ד מסכת עירובין דף לו עמוד א

שתי נשים שלקחו קניניהן בעירוב כו' ראיתי מקצת מפרשים שאמרו שהברירה אנו לומדין ממה שהוא קובע הקניין זה לחטאת וזה לעולה ואינו נ"ל דאפילו למ"ד אין ברירה מודה בזה שהתורה זיכתו לכהן לקובעם אם לא קבעום הבעלים כדרכ חסדא ותו אם זו היא הברירה אמאי נקט שתי נשים אפילו אשה אחת נמי אלא ודאי ...

6. שפת אמת מסכת עירובין דף לו עמוד א

בתוס' ד"ה לאיזה שירצה כו' והקשה השר דסתמא לשמה קאי כו' ובאמת יש לתמוה עוד על רש"י דאטו לא ידעינן מכמה משניות דרשאין להתנות שיהיה לשם מי שהוא ומה ענין זה לברירה אכן נראה דרש"י פי' לאיזה שירצה כהן היינו שיכול להקריב בפירוש זאת לשם רחל וזאת לשם לאה וא"כ תלוי שפיר בברירה והגמ' דייק דסתמא כוונת התנא כן דאל"כ למה נקוט בב' נשים דחטאת ועולה יש באשה אחת ג"כ וע"כ דקמ"ל דאיזה שירצה ממש יקריב ולא סתמא ולשם מי שהוא וזה תלוי בברירה כנ"ל:

7. תוספות מסכת עירובין דף לו עמוד ב

מאן האי תנא דאפילו בדרבנן לית ברירה - הוי מצי למימר רבי יוסי דאגודה של ירק היא דהוי מדרבנן ושמא כיון דעיקר מעשר מן התורה חשיב ליה כדאורייתא כדפ"ל (דף לב. בד"ה תאנים) גבי לקט תאנים מתאנתי.

8. חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף לו עמוד ב

והא דפרכינן מהאי דרבי יוסי [במעשר ירק דהוי מדרבנן] לאידך דרבי יוסי דהלוקח יין משום דסבירא לן דמאן דלית ליה ברירה בדאורייתא הוא הדין בדרבנן דהא הכא דרבנן הוא.

9. תורת חיים מסכת עירובין דף לו עמוד ב

קח לי אגודה אחת של ירק או גלוסקא אחת. לכך נקט אגודה וגלוסקא משום דמעשר אגודה מדרבנן וגלוסקא מדאורייתא ואשמעינן כחו דרבי יוסי וכחן דרבנן דלמר אפילו בדאורייתא יש ברירה ולמר אפילו בדרבנן אין ברירה כיון דעיקר מעשר מן התורה.

10. שערים מצויינים בהלכה

דף לו: כי לית ליה לרי' שמעון ברירה בדאורייתא, אבל בדרבנן אית ליה. וכן מסקינן במס' ביצה (לח.), וכן פסקו הפוסקים. ויש מקשים, אי בדרבנן אמרינן ברירה, א"כ נימא דאם נפל איסור דרבנן לתוך היתר, נשקול משם כשיעור האיסור שנפל שם, ואידך לשתרי, דאמרינן ברירה דזהו שנפל. ואך כבר כתבו התוס' במס' תמורה (ל. ד"ה ואידך) דזה כלל גדול בין זה, דודאי כל דבר שהוברר האיסור מתחלה, ואח"כ נתערב, לא סמכינן אברירה, כיון שנתערבחה היה באיסור, אבל הני תערובתן בהיתר, כי האיסור לא היה מבורר קודם תערובתו, וכיון דלאחר התערובות נולד האיסור, סמכינן אברירה. ועי' בתוס' במס' סוטה (יח. ד"ה חזר וחלקן) שהאריכו בענין זה לחלק בין כבר ניכר האיסור ללא ניכר מקודם, וההסבר לזה כתב הריטב"א במס' סוכה (כג:): דאם לא היה מבורר וניכר, נוכל לומר דזהו הדבר שאנו דנים בו, משא"כ כשכבר הוברר וניכר, ואח"כ נתערב, א"א

לומר דזהו, דאולי לא פגענו בו. ועי' בתוס' יו"ט במס' דמאי (פ"ו מ"ו).

11. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף לח עמוד א

אלא, לעולם לא תיפוך. וכי לית ליה לרבי אושעיא ברירה - בדאורייתא, אבל בדרבנן - אית ליה. דרש מר זוטרא: הלכה כרבי אושעיא.

12. תוספות תמורה דף ל/א

ואידך לישתרו - פירוש מטעם ברירה והשתא ניהא לפ"י דפסק הילכתא בכולי הש"ס דיש ברירה

13. שולחן ערוך יורה דעה הלכות תרומות ומעשרות סימן שלא [סעיף יא]

שותפות העובד כוכבים חייבת בתרומה ומעשרות. כה [כיצד, ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות, כו] אפילו חלקו שדה בקמתה, ואין צריך לומר אם חלקו גדיש, הרי זה טבל וחולין מעורבים בכל קלח וקלח מחלקו של עובד כוכבים, אע"פ שמרחן העובד כוכבים, וחייבים מדבריהם. בד"א, בא"י, שהמעשרות של תורה, ובשל תורה אין ברירה. אבל אם לקחו שדה בסוריא, הואיל והמעשרות שם מדבריהם, כו] אפילו חלקו הגדיש, חלקו של עובד כוכבים פטור מכלום. כח [ונראה לי דהאידינא שאין חיוב תרומות ומעשרות בא"י אלא מדבריהם, גם בא"י חלקו של עובד כוכבים פטור מכלום.

14. ר"ן על הרי"ף - גיטין יב: סוף ד"ה וכולם

סוף אין שולחן ערוך מן החתונות - כל החתונות לא שכל לסתם בנחוד הוא לאו חס כל אחד וקדשה חששין לקדושתן לכן דק"ל דכונן יס ברירה כנ"ל בפרק משילין (דף ל"ז) משמע דמאז דאמר דבריהם אין ברירה שיע משום דלמחרת אין ברירה אבל לקולא הוא לא אמריק דאין ברירה לשיכ אמר לבלבד טוב לאזהר מן אלה לגרש גירש הרי זה ספק גירושין וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' גירושין: גירושין בנח

15. כסף משנה הלכות גירושין פרק ג

[א] כל גט שלא נכתב לשם האיש וכו'. משנה ריש פ' כל הגט (דף כ"ד) קרובה ללשון רבינו ופירשו בגמ' דרישא בסופרים העשויים להתלמד וכתבו שם אינש דעלמא. ומ"ש בכולם אינו גט שפירושו בטל לגמרי כמבואר פ"י ודאמר לסופר כתוב ואי זו שארצה אגרש בו כתב הרי זו ספק מגורשת הוא ממאי דאיפליגו בגמרא דרב סבר כולם פוסלים בכהונה חוץ מן הראשון ושמואל אמר אף ראשון נמי פוסל וכו' וזעירי ורב אסי אמרו כולם אין פוסלין חוץ מן האחרון ור"י אמר אף אחרון נמי אינו פוסל ומדחזינן לכולהו דס"ל אחרון פוסל ה"ל ר"י יחיד לגבייהו ושמואל דאמר אף ראשון פוסל יחיד הוא ולגבי אמצעיים אע"ג דרב ושמואל ס"ל דפסלי כיון דרב אסי וזעירי ור' יוחנן ס"ל דלא פסלי הלכה כרבים והילכך לא פסל אלא אחרון בלבד. וא"ת א"כ היה לרבינו לפסוק באחרון דפסול דהיינו מד"ס ואם נשאת לא תצא ושאר דינין המבוארים בפ"י ולמה פסק הרי זו ספק מגורשת דהיינו אם נשאת תצא והולד ספק ממזר ושאר דינין המבוארים בפ' הנזכר. י"ל דכיון דקי"ל דבדרבנן יש ברירה כדאיתא בפרק משילין (ביצה דף ל"ח) משמע דמאי דאמרין דבדאורייתא אין ברירה היינו משום דלחומרא אין ברירה אבל לקולא ודאי לא אמרי' דאין ברירה לפיכך אמר לסופר לאי זו מהם שארצה אגרש בו וכתב הסופר על דעת זו וגירש אחת מהן הרי זו ספק מגורשת + כך הם דברי הר"ן וכ"כ בשמו הב"י

16. ספר ים של שלמה - גיטין פרק ג אות ה

משמע ליה דברירה ליה דהכא ודאי מת קאמר, דאי לחומרא מאי מייתי ראייה מהכא דחוששין שמא מת להתחייב באב

17. שו"ת עונג יום טוב סימן קסו

שאלה. באיש אחד שבא לגרש את אשתו ואמר לסופר לכתוב ולעדים לחתום לשמה כמה שנאמר לו מפי המסדר רק שאמר שעדיין מתיישב אם לגרש או לא. רק שמצוה לכתוב שאם יגמור בדעתו לגרש יגרש בגט זה. מה דינו של גט זה אם נתגרשה

בב

תשובה בגיטין (דף כ"ד) תנן כל גט שנכתב שלא לשום אשה פסול כיצד היה עובר בשוק ושמע קול סופרין מקרין איש פלוני מגרש את פלונית ממקום פלוני ואמר זה שמי וזה שם אשתי פסול לגרש בו. יתר מכן כתב לגרש את אשתו ונמלך מצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול לגרש בו. יתר מכן היו לו שתי נשים ושמותיהן שוות כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה. יתר מכן אמר לבלבד כתוב לאיזה שארצה אגרש פסול לגרש בו עכ"ל המשנה. ונראה לי מדלא תני במתניתין יתר ע"כ כתוב גט לאשתי

אם ארצה אגרש בו משמע ודאי דבכהאי גוונא כשר. ...

וטעמא דמילתא נ"ל דלא חיישינן בזה לחשש אין ברירה דברירה לא שייך אלא שתולה הדבר בספק אם יהא בדעתו אח"כ לעשות כן או לא וכשלא ירצה לעשות אז יהא בדעתו קפידא ועיכוב שאינו רוצה שיהא כן ואיזה אופן שיברר הוא סתירה וקפידא לאופן השני כמו בשני לוגין שאני עתיד להפריש בגיטין (דף כ"ה) שאם יפריש לוג זה צריך שיהא דוקא לוג הזה תרומה והמותר לא יהא תרומה דהא רוצה לשתות הלוג שאינו מפריש ורוצה שיהא חולין ואפילו אם הוא כהן דלא איכפת לן אם שותה תרומה מ"מ הא בתרומה בעינן ראשית שיהא לה שיריים ואי לוג זה תרומה צריך שיהא האחר חולין דווקא וקפידא בדבר דבעינן אחר לא הוי תרומה. וכן במקדש ע"מ שירצה אבא שם בגיטין דאם לא ירצה אביו רוצה בדווקא שלא יהא קידושין דאינו רוצה שתהא אשתו אם לא יתרצה האב לזה. וכן בפרק בכל מערבין (דף ל"ז) האומר מעשר שיש לי בביתי מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס דתליא ג"כ בברירה משום דהסלע שיעלה בידי מן הכיס רוצה שיהא מעשר והשאר סלעים קפידא שלא יהא מעשר ורוצה דווקא

שיהא חולין לשמש בהן לכל הנאתו וכיון דאיכא קפידא ועיכובא בזה תליא הברירה דאנו צריכין לברר למפרע איזה הוא מעשר ואיזה הוא חולין דעל מי שיהא חולין קפידתו שיהא חולין דווקא ויש לו רצון וקפידא שיהא חולין. וכן בהריני מערב לשבתות כל השנה רציתי אלך רציתי לא אלך שאם לא ירצה לילך מקפיד בדבר ורוצה שלא יקנה לו העירוב ולא יפסיד תחום ביתו כדי שילך לרוח אחר רחוק מעירובו כמו שפרש"י ז"ל שם בהדיא דמה"ט הוא מתנה כדי שאם לא ירצה לערב לא יפסיד תחום ביתו [דאם לא היה מסתפק בדעתו לילך להלאה מכנגד עירובו לצד עירו יותר מאלפים לא הוי צריך להתנות כלל] ולהכי הוי ברירה גמורה. **וכן במערב לחמשה בני אדם על איזה מכם שארצה רציתי ילך רציתי לא ילך נמי אין העירוב קונה אלא לאחד וממילא איכא קפידא אם יקנה לזה לא יקנה לזה.** וכן בכל מה שילקטו העניים יהא הפקר אף שאין סתירה בדבר ויכול להפקיר כל העומרים מ"מ קפידת בעה"ב שלא יהא הפקר רק מה שילקטו והמותר רוצה שישאר ברשותו שלו והוי בזה דין ברירה גמורה דברירה הוי א' משני פנים או שהדברים סותרין בעצמן זא"ו או שקפידת המתנה מטיל ספק בשני דברים אם יחול ע"ז או ע"ז ואם חל ע"ז רוצה שעל שני לא יחול בזה שייך ברירה כמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל (בפ"ק דגיטין) גבי משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך. **אבל אם כותב גט לשם גירושין ובדעתו שאם לא יפייסנה יגרשנה ואם יפייס לא יגרשנה ליכא בזה חשש ברירה דהא א"צ לקבוע בזה אלא אופן הזה שיהא לשם גירושין וכן נכתב באמת לשם גירושין ואם לא ירצה לגרש אינו רוצה לקבוע בכתיבת הגט איזה אופן אחר אלא שממילא אינו מגרשה.** אבל אינו נקבע בכתיבת הגט אופן אחר רק שכתבו לשם גירושין וא"צ לגרש בו ולא איכפת לי' במה שנכתב לשם גירושין לא שייך בזה דין ברירה שאינו פוסח על שתי הסעיפים אם לקבוע בו דבר זה או דבר זה רק אם יצטרך לגרש או לא יצטרך. ולא דמי למקדש ע"מ שירצה אבא דהוי דין ברירה דהתם אם לא ירצה אבא רוצה ומקפיד שלא יהי' קידושין. משא"כ הכא אטו אם לא יגרשנה מקפיד שלא יהא כתיבתו לשם גירושין מה איכפת לי' שיהא לשם גירושין אין קפידתו רק שלא תגרש אבל אם יוקבע בגט כתיבה לשם גירושין לא איכפת לי' ואינו מקפיד בזה וכל אדם יכול להכין גט אם ירצה יגרש בו ולא אמרינן דבמה שלא גרשה אח"כ איגלאי מילתא למפרע שלא נכתב לשם גירושין אלא דהגט נכתב לשם גירושין רק שהוא לא גרשה אח"כ. ולהכי לא איכפת לן נמי אם אומר ללבלר כתוב אם ארצה אגרש ולית בזה חשש ברירה:

...אבל בענין שאלתינו שאמר כתוב ואם ארצה אגרש בו נראה דליכא חשש ברירה וגם מיקרי לשמה וכמ"ש לעיל דאטו אם לא יגרש רוצה לבטל ממנה כח לשמה. וכיון דליכא שום צד שרוצה לבטל ממנה כח לשמה שפיר מיקרי לשמה דלא דמי לכתוב באיזה שארצה אגרש דשם אם מגרש באחד ע"כ צריך שיבוטל תורת כריתות ולשמה מהשני להכי לא ברירא לן האי לשמה. משא"כ שאם אינו רוצה לגרש לא איכפת לי' כלל בהאי גט רק שאינו רוצה לגרש בו להכי גם אם מגרש בו לא בטל ממנו כח לשמה. והכי מוכח בגמרא דגיטין (דף י"ז) בסוגיא דמפני מה תיקנו זמן בגיטין דקאמר כתבי' ואנחי' בכיסתי' דאי מפייסא תפייס מאי ע"ש דמבואר דמהני כתיבת הגט ומיקרי לשמה אף שלא הוחלט בדעתו עדיין בבירור לגרש: